

ואמנם, אין למדין מן הכללות: אע"פ שנאמר הכלל, יתכן שיש מקרים היוצאים מן הכלל¹⁷. וכפי שמצאנו גם לגבי כללים המפורשים בגמרא, בין בהלכה¹⁸ ובין באגדה¹⁹.

מה התועלת בספר זה?

הבנת החילוקים המהותיים בין התלמודים, לא זו בלבד שהיא מלמדת אותנו את עומק סברותיהם, והסובר תלמודו לא במהרה הוא משכת, אלא שהיא יכולה להצילנו מטעויות. כדברי הירושלמי "היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה – דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר", ובא זה ולימד על זה²⁰.

למשל: כאשר אדם לומד ירושלמי, ורואה שהירושלמי לומד דין מסוים מפסוק בעוד הבבלי לומדו מסברא. או שהוא רואה שהירושלמי לא הקשה על המשנה מהרישא לסיפא, לא הקשה "מעשה לסתור", או לא הקשה "מניינא למעוטי מאי" – שלא יטעה לפלפל מהי הסיבה לכך בסוגיא מסוימת זו, ויבנה על כך מגדלים הפורחים באוויר, אלא ידע שזוהי דרכו של הירושלמי במקומות רבים מאוד²¹.

לאחר לימוד ספר זה, בוודאי שבסוגיות רבות שתלמד בגמרא כבר תתעורר בעצמך לומר שמסתבר מאוד שבסוגיא כזו הירושלמי לא יכתוב את מימרא זו, הירושלמי

¹⁵ למעט השער האחרון שאינו עוסק במחלוקות-שורשיות אלא במחלוקות בגירסאות.

¹⁶ בספרנו "אמרי במערבא" החלנו במלאכה זו, בפרק "שיטות הירושלמי והבבלי", ומאז נתרבתה המלאכה ברוב בניין ורוב מניין, בגורעין ומוסיפין ושואלין ודורשין ופורשין (לגבי שיטות שהוזכרו ב"אמרי במערבא" שם, ולא הוזכרו בספר זה – בחלקן הוא משום ש"דברים שאמרתי לפניכם טעות הן ביד", בחלקן משום שאינן מוחלטות דיון, ובחלקן משום שאינן מתאימות למבנה ספר זה).

¹⁷ ומעין זה כתב הרמב"ן (בהקדמה לספר מלחמת ד'): "יודע כל לומד תלמודנו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות ולא ברוב קושיות חלוטות, שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבון התשבורת ונסיוני התכונה. אבל נשים על כל מאודנו ודיינו מכל מחלוקת בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות".

¹⁸ בכלל "אין למדין מן הכללות", כגון קידושין לד. לגבי מצוות עשה שהזמן גרמן ומצוות עשה שלא הזמן גרמן.

¹⁹ ידוע ומפורש בגמרא שהלל היה גדול הענוותנים – "לעולם יהא אדם ענוותן כהלל" (שבת ל:). ואעפ"כ כשהגמרא (פסחים סו:) אומרת שכל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו, היא מביאה ראיה מהלל עצמו – "דאמר מר התחיל (הלל) מקנטרן (את בני בתירא) בדברים, וקאמר להו (לאחר מכן) הלכה זו שמעתי ושכחתי". ברור ומוכח שמקרה זה הוא יוצא מן הכלל, והכלל שהלל היה גדול הענוותנים לא נתבטל מחמת גמרא זו.

וכן דברי הגמרא (סנהדרין קי:): המפורשים "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שביקה רבי עקיבא לחסידותיה", ופירש רש"י (שם ד"ה שביקה): "שרגיל לזכות את ישראל, והשתא מחייב להו, דאמר לעיל דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא".

²⁰ וכפי שהעיר הפני משה (שבת פ"י ה"ה [סג:]): ד"ה תיפתר, ובדומה לזה בהקדמתו לסדר נזיקין ד"ה אמנם: "אי אפשר לעמוד על האמת אלא למי שידע לפרש לכולא דהאי ש"ס (ירושלמי) ועל הסדר".

²¹ מעין דוגמא לזה אף בדברי מפרשי הירושלמי עצמם, במחכ"ת, בשיירי קרבן מסכת שבת פ"ז סוף ה"ב ד"ה מפני, ובפני משה תרומות פ"א ה"א ד"ה חמישה.